

De show van Charcot

tekst en beeld:
Jan Hein van Dierendonck

Het in 1887 door Brouillet voltooide schilderij *Une leçon clinique à la Salpêtrière* toont een college van de eerste hoogleraar neurologie, Jean-Martin Charcot. Sigmund Freud, die als dertigjarige een tijdje in deze befaamde Parijse kliniek verbleef, schreef zijn vrouw: '(...) geen enkel ander menselijk wezen heeft ooit zo'n indruk op me gemaakt!' Een kopie van het schilderij zou later boven zijn sofa prijken.

Een aantal op het doek weergegeven aanwezigen werden bekende namen (gilles-de-la-tourettesyndroom, ziekte van Bourneville-Pringle, parinaudsyndroom, babinskireflex). Ze kijken naar een kennelijk in katzwijn verkerende Blanche Wittmann, Charcots favoriete hysteriepatiënte, die (onbewust?) perfect aanvoelde wat van haar werd verwacht bij dit soort theatrale demonstraties.

Na Charcots dood knapte *la reine des hystériques* wonderwel op en vond in hetzelfde gebouw werk bij de afdeling Radiologie. Daar had men nog geen benul van de gevaren van radium – het zou haar een aantal vingers kosten. In zijn roman *Blanche en Marie* fantaseert Enquist dat Blanche de minnares was van Charcot, de hartsvriendin van Marie Curie, en eindigt als een hoofd met een torso.

Charcot wordt in 1825 geboren als zoon van een Parijse rijtuigbouwer. Hij wil beeldend kunstenaar worden, maar geneeskunst biedt meer zekerheid.

Als medicijnstudent is Charcot niet briljant, maar hij valt wel op door zijn oog voor detail. In 1853 voltooit hij een dissertatie over hoe reuma is te onderscheiden van jicht. Het is indrukwekkend genoeg om te worden gebombardeerd tot chef de clinique. In 1862 wordt hij seniorarts in het uitgestrekte Salpêtrière en maakt zich samen met vriend Vulpian sterk voor een grondige reorganisatie en gedegen wetenschappelijk onderzoek. Ze definiëren de symptomen van *sclérose en plaques* (MS), die ze duidelijk weten te onderscheiden van wat Charcot *la maladie de Parkinson* noemt (en die hij beter beschrijft dan Parkinson zelf). Amyotrofe laterale sclerose (ALS) staat bij neurologen terecht bekend als 'ziekte van Charcot' en een andere vorm van spierdystrofie als Charcot-Marie-Tooth-ziekte.

Charcots fameuze vrijdaglezingen worden perfect voorbereid. Hysterie is een geliefd thema om de show te stelen: tremors, verlammingen, trance-toestanden, hypergevoeligheid voor hypnose. Dat hysterische reacties lijken te worden uitgelokt door (herinneringen aan) traumatische gebeurtenissen zet een geïnspireerde Freud op het spoor van zijn psychoanalyse.

Charcot is een sigaarrokkende workaholic. In 1893 bezwijkt zijn hart.